

Ο Άγιος Πατρίκιος και οι Δρυίδες: Διερεύνηση αλληλοεπιδράσεων

Saint Patrick and the Druids: Investigation of interactions

Κωνσταντίνος Γιαννούλης

[MSc] Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
giannouk92[at]hotmail.com

Βαΐτσα Γιαννούλη

[MSc, MSc, PhD] Τμήμα Ιατρικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
giannouliv[at]hotmail.com

Konstantinos Giannoulis

[MSc] School of Social Theology and Christian Culture,
Aristotle University of Thessaloniki, giannouk92[at]hotmail.com

Vaitsa Giannouli

[MSc, MSc, PhD] School of Medicine, Aristotle University of Thessaloniki,
giannouliv[at]hotmail.com

Περίληψη

Ο Άγιος Πατρίκιος αποτελεί μια ιδιαίτερη μορφή για τον Χριστιανισμό στην Ιρλανδία. Η παρούσα μελέτη εστιάζει στις ομοιότητες και διαφορές που φαίνεται ότι υπάρχουν ανάμεσα στον Άγιο Πατρίκιο και στους προϋπάρχοντες Δρυίδες του νησιού, αλλά και στις θεραπευτικές διαστάσεις της δράσης του. Η έρευνα αυτή βασίζεται σε αρχαία και μεταγενέστερα κείμενα και αποκαλύπτει ότι η ανάγκη εύρεσης ή επινόησης ομοιοτήτων πιθανώς να πηγάζει από την ανάγκη των προσήλυτων Ιρλανδών να καλύψουν το κενό που άφησε η απουσία της πρότερης κοινωνικής και θρησκευτικής δράσης των Δρυίδων.

Λέξεις-κλειδιά: Άγιος Πατρίκιος, Δρυίδες, ομοιότητες, διαφορές, παγανισμός

Abstract

St. Patrick is a special figure for Christianity in Ireland. The present study focuses on the similarities and differences that seem to exist between Saint Patrick and the pre-existing Druids of the island, but also on the therapeutic dimensions of his actions. This research is based on ancient and later texts and reveals that the need to find or invent similarities probably stems from the need of Irish converts to fill the gap left by the absence of Druids' previous social and religious activity.

Keywords: Saint Patrick, Druids, similarities, differences, paganism

1.Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία γίνεται μια προσπάθεια παρουσίασης πηγών όπως της μετάφρασης από την λατινική γλώσσα στα αγγλικά της αυτοβιογραφίας-Εξομολόγησης ενός από τους πιο γνωστούς Αγίους, ο οποίος θεωρείται και προστάτης της Ιρλανδίας, του ίδιου του Αγίου Πατρικίου με τίτλο 'Confessio Patricii', ένα έργο που πιθανολογείται ότι έχει συνταχθεί κατά τα τελευταία χρόνια της ζωής του.¹ Επίσης γίνεται χρήση δευτερογενών ιστορικών πηγών (κυρίως σύγχρονων αγγλόφωνων βιβλίων και άρθρων αναρτημένων στο διαδίκτυο) με στόχο να παρουσιαστεί βιβλιογραφικά υλικό το οποίο υποστηρίζει ότι ο Άγιος Πατρίκιος (στα ιρλανδικά Naomh Pádraig) δεν έχει προσεγγιστεί από τους ανά τους αιώνες μελετητές απλά ως ένας χριστιανός ιεραπόστολος, αλλά ως μια Χριστιανική εκδοχή ενός «Υπερ-Δρυΐδη».

Επιπλέον γίνεται χρήση του 'Vita Sancti Patricii', γνωστού στα αγγλικά ως 'The life of Saint Patrick' (Η ζωή του Αγίου Πατρικίου). Το κείμενο αυτό αποτελεί μία από τις πρώτες αναφορές (αν και μεταγενέστερη χρονικά) στον Άγιο που έζησε κατά τον 5^ο αιώνα και η οποία παρουσιάζει ως έργο του Αγίου Πατρικίου τον προσηλυτισμό στον Χριστιανισμό των γηγενών κατοίκων της Ιρλανδίας πριν από την

¹ Για μια αγγλική μετάφραση χρήσιμη είναι η πρόσφατη προσέγγιση του πρωτότυπου κειμένου από τον J. Skinner, *The Confession of Saint Patrick: The Classic Text in New Translation*, New York 2010.

εξάπλωση του μοναχισμού. Ο Muirchú, (γεννημένος κατά τον 7^ο αιώνα) υπήρξε μοναχός και ιστορικός από το Leinster, μια περιοχή της Ανατολικής Ιρλανδίας και συγγραφέας του κειμένου του Βίου του Αγίου Πατρικίου σε μια κρίσιμη εποχή δύσκολων συγκυριών για τον Χριστιανικό κόσμο της Ιρλανδίας, όταν Επίσκοπος του Sletty ήταν ο Aed, μια ισχυρή προσωπικότητα της εποχής.²

Έτσι, ενώ ο Muirchú απεικονίζει τον Άγιο στην προσπάθεια διάδοσης του Χριστιανικού Θεού, δίνει επίσης στον Άγιο Πατρίκιο ορισμένα χαρακτηριστικά των ηγετών της κελτικής ειδωλολατρικής θρησκείας μέσω της ένωσης χριστιανικών και παγανιστικών αναφορών, ομοιότητες του Αγίου Πατρικίου που θυμίζουν Κέλτη Δρυΐδη. Προκύπτει συνεπώς το ερώτημα: Η μία θρησκεία, λοιπόν, φαίνεται ότι δεν αντικαθιστά απλά την επόμενη, αλλά αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία οικοδομήθηκε ο χριστιανισμός στην Ιρλανδία;

2. Αρχαίοι Δρυΐδες και Ιρλανδικός Παγανισμός

Οι Κέλτες της προχριστιανικής Ιρλανδίας είχαν μια κοινωνία αποτελούμενη από βασιλιάδες, ευγενείς, επαγγελματίες, άλλα ελεύθερα άτομα (όπως αγρότες, οι οποίοι επίσης χρησίμευαν και ως στρατιώτες όταν ήταν απαραίτητο) και άτομα που στερούνταν ελευθερίας όπως και οι σκλάβοι της κλασικής αρχαιότητας, με ιδιαίτερη σημασία να δίνεται σε μια οργανωτική δομή με βάση την οικογένεια και την φυλή (clan-cenél).³ Ειδικότερα όσον αφορά τη θρησκεία και τη σχέση με τους Θεούς, οι ιρλανδοί βασιλιάδες πέρα από τις στρατιωτικές και οργανωτικές-διοικητικές ευθύνες,

² Ένας σχολιασμός για το βιογραφικό κομμάτι του Βίου του Αγίου καθώς και του μοναχού Muirchú βρίσκεται στο A. B. Hood, *St. Patrick, his writings and Muirchu's life*, Chichester 1978.

³ Παρόλο που υπάρχει μέχρι σήμερα έλλειψη ισχυρής αρχαιολογικής τεκμηρίωσης των υποθέσεων που έχουν διατυπωθεί για την δομή της Ιρλανδικής κοινωνίας, υπάρχουν ισχυρές γλωσσικές ενδείξεις οι οποίες υποστηρίζουν τον διαχωρισμό σε επιμέρους κοινωνικές τάξεις-ομάδες: L. Laing, & L. R. Laing, *The Archaeology of Celtic Britain and Ireland: C. AD 400-1200*, Cambridge 2006.

έπαιζαν και έναν ακόμη σημαντικό ρόλο στις κοινότητές τους, καθώς η σχέση τους με τις θεότητες επηρέαζε ολόκληρη τη φυλή.⁴

Σε αυτό το ιστορικό περιβάλλον το οποίο δεν είναι πλήρως γνωστό στους ιστορικούς και αρχαιολόγους σήμερα, φαίνεται ότι οι Δρυίδες είχαν εμπλοκή ως μια άρχουσα τάξη-ομάδα ονομαζόμενοι ως druí (ή dru-wid που σημαίνει "ο γνώστης της δρυός", στα αγγλικά druid, ενώ έχει προταθεί επίσης λεκτικά και σε σύνδεση με το ιερό δέντρο των Κελτών τη Βελανιδιά—Δρυς). Αυτή η ομάδα-τάξη συμπεριελάμβανε άτομα με ένα αρκετά σύνθετο προφίλ (ιερείς, μάγοι, μάντις, δικαστές, γιατροί-θεραπευτές, αστρονόμοι, ποιητές, φιλόσοφοι, διανοούμενοι), ενώ άλλοι συγγραφείς αναφέρουν ότι ο όρος 'Δρυίδης' δεν πρέπει να νοηματοδοτηθεί αποκλειστικά με θρησκευτική χροιά, καθώς δεν αναφέρεται κάτι τέτοιο ξεκάθαρα σε ιστορικές πηγές.⁵ Ο ρόλος αυτών των 'σοφών' πολύπλευρων ανθρώπων,⁶ φαίνεται ότι ήταν σεβαστός από τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητάς τους ακόμη και στα Απομνημονεύματα περί του Γαλατικού πολέμου (λατινικά: *Commentarii de Bello Gallico*) του Ιούλιου Καίσαρα, ο οποίος παραθέτει ως εξωτερικός παρατηρητής τον πολύπλευρο ρόλο των Δρυίδων σε μια άλλη γεωγραφική περιοχή αυτή της Γαλατίας.⁷ Οι Δρυίδες θυσιάζουν, προφητεύουν ερμηνεύοντας σημάδια του εξωτερικού κόσμου, θεραπεύουν, διδάσκουν, εμπλέκονται σε τελετές μαγείας και δίνουν συμβουλές. Σε ορισμένες περιπτώσεις, θα μπορούσαν ακόμη να επιλέξουν τον επόμενο βασιλιά (με θεϊκή βοήθεια) από τους επιλέξιμους βασιλείς, ενώ μετέφεραν τις γνώσεις τους-τη σοφία τους σε μαθητές (στην επόμενη γενιά) κυρίως μέσω της προφορικής παράδοσης π.χ. μέσω της ποίησης (επικής-sagas), των γενεαλογιών, των ανέκδοτων, των νόμων και των εθίμων. Χαρακτηριστική είναι η φράση 'One person's Druid is

⁴ R. Hutton, *The Pagan Religions of the Ancient British Isles*, Cambridge, 1993.

⁵ Για μια κριτική θεώρηση του θέματος: N. K. Chadwick, *The Druids*, Cardiff 1997.

⁶ P. Freeman, *The World of Saint Patrick*, Oxford 2014.

⁷ Βλ. J. Caesar, *De Bello Gallico: Books I-VII*, (Επιμ. E. Hoffmann), Vienna 1898.

another person's fantasy',⁸ η οποία δείχνει το μέγεθος της ασάφειας και έλλειψης ακριβούς πληροφόρησης που έχουμε (ίσως και λόγω της μεροληπτικής προσέγγισης των δυτικών μοναχών του Μεσαίωνα) για τους Δρυίδες.

3.0 Άγιος Πατρίκιος και οι Δρυίδες: Ομοιότητες ή διαφορές;

Παρόλο που η Ιρλανδία αποτελεί μια χώρα όπου ο κελτικός πολιτισμός άνθισε, η ιδιαιτερότητα αυτής της νήσου έγκειται στην διαφοροποίησή της από άλλες γεωγραφικές περιοχές στη σφαίρα του αρχαίου κελτικού πολιτισμού (όπως η Βρετανία) ως προς την αποφυγή της Ρωμαϊκής εισβολής, καταστολής και επιβεβλημένης νέας οργάνωσης της κοινωνικής ζωής σε πόλεις και όχι σε φυλές.⁹ Η στενή όμως παραδοσιακή οργάνωση σε φυλές με αρχηγό-βασιλέα, φαίνεται να υποβοήθησε, λειτουργικά, στην μετέπειτα μετάβαση-οργάνωση της μοναστικής ζωής.¹⁰

Ένα από τα βασικά σημεία αλληλοεπικάλυψης του Χριστιανισμού, όπως τον έφερε στην Ιρλανδία ο Άγιος Πατρίκιος και των Δρυίδων αποτελεί το ότι και οι δύο εμπλέκονται στην διαδικασία διαμεσολάβησης μεταξύ των ανθρώπων και του θεϊκού στοιχείου-Θεού-Θεών. Περίπου το 750 μ.Χ., η λέξη 'druid' εμφανίζεται σε ένα ποίημα του μοναχού μάρτυρα Blathmac, ο οποίος έγραψε για τον Ιησού, λέγοντας ότι ήταν «καλύτερος από έναν προφήτη, πιο πεπειραμένος από κάθε Δρυίδα, ένας βασιλιάς που ήταν επίσκοπος και σοφός».¹¹

⁸ Βλ. P. B. Ellis & P. Tremayne, *The Druids*, Constable 1994.

⁹ Μια γενική εισαγωγή για το θέμα: Δ. Πλατανιάς, *Οι μυθολογίες του κόσμου*, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 2004.

¹⁰ K. Hughes, *The Church in Early Irish Society*, London 1980.

¹¹ L. Mac Mathúna, «Irish Perceptions of the Cosmos», *Celtica* (1999) 174–187.

Ακόμη, όπως αναφέρεται αυτολεξεί στο Confessio ο ίδιος ο Άγιος Πατρίκιος: I would say up to a hundred prayers in one day, and almost as many at night; I would even stay in the forests and on the mountain and would wake to pray before dawn in all weathers, snow, frost, rain; and I felt no harm and there was no listlessness in me – as I now realise, it was because the Spirit was fervent within me. Όλο αυτό αντανακλά την ισχυρή-οργανική επαφή με την φύση, ένα στοιχείο που χαρακτηρίζει και τους Δρυίδες.

Η σύνδεση του Αγίου Πατρικίου με τη φύση και το φυσικό στοιχείο (παρά τη μονοθεϊστική θρησκεία που υπηρετεί), κυρίως με παγανιστικές θεότητες, όπως ο Ήλιος, φαίνεται και σε μια ακόμη αναφορά του Muirchú: And as he slept that night, Satan attacked him violently, forming huge rocks and as it were already crushing his limbs; but he called on the name of Helias twice, the sun rose on him and with its beams it drove away all the gloom of darkness, and his strength was restored to him. Το χωρίο αυτό έχει δύο διαστάσεις θυμίζοντάς μας το ‘Χριστέ, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ φωτίζον καὶ ἀγιάζον πάντα ἄνθρωπον’, ἀλλά και τους πειρασμούς του Χριστού.

Σε αυτή την γραμμή υπάρχουν μεταγενέστερες μεσαιωνικές αναφορές, όπως η συλλογή αγιογραφιών από τον Jacobus de Varagine, που τονίζουν αυτολεξεί ότι ο «Άγιος είναι ο πραγματικά τέλειος άνθρωπος. Πρέπει να έχει όλες τις αρετές και να είναι απαλλαγμένος από κάθε λάθος. Η σοφία του πρέπει να είναι τέτοια, που να υπερβαίνει τις ανθρώπινες δυνάμεις. Μπορεί να κάνει θαύματα, να ξεπεράσει τους μεγαλύτερους μάγους στη μαγεία, να κατακτήσει τη δύναμη του ίδιου του διαβόλου. Πρέπει να είναι ο κύριος της Φύσης, ικανός να κυριαρχεί στα άγρια θηρία και να διοικεί τους ανέμους και τη θάλασσα. Οι βασανισμοί δεν μπορούν να τον τρομάξουν, οι πιο ανόητοι πρίγκιπες δεν μπορούν να τον φοβίσουν. Είτε οι άγιοι είναι άντρες ή γυναίκες, ισχυροί ή αδύναμοι, ώριμης ηλικίας ή βρέφη στην αγκαλιά, εξακολουθούν να μιλούν, να σκέφτονται λογικά, να διαφωνούν, να ενεργούν και να κατακτούν τον θάνατο με τη δύναμη του Θεού και καμία δύναμη υπό τον Θεό δεν μπορεί να τους ξεπεράσει».¹² Όλα τα παραπάνω συνδέουν άρρηκτα τον κεντρικό πυρήνα της

¹² Για μια παρουσίαση του μεσαιωνικής συλλογής: R. Granger & H. Ripperger, *The Golden Legend of Jacobus de Voragine*, New York 1969.

περιγραφής του Αγίου και του Δρυΐδη, με τον Άγιο να φαίνεται ως ένα είδος σαμάνου-θαυματοποιού με υπερφυσικές δυνάμεις που θεραπεύει και σκοτώνει στο όνομα του Θεού.

Όμως, ο Muirchú στη (μεταγενέστερη) βιογραφία του Αγίου Πατρικίου κάνει σε κάποια σημεία προσπάθεια να τον διαχωρίσει από τους ειδωλολάτρες που προσπαθεί να εκχριστιανίσει, περιγράφοντας την ανωτερότητα και την δύναμη του Αγίου, μέσω των θαυμάτων που κάνει στο όνομα του Χριστού, και ταυτίζοντας τους Ιρλανδούς με τους αρχαίους Ισραηλίτες, οι οποίοι ακολούθησαν τους νόμους του Θεού της Βίβλου, πριν από τον ερχομό του Χριστού και του Χριστιανισμού, κάτι που φαίνεται να αποδέχεται και η μετέπειτα ιρλανδική Εκκλησία, η οποία τείνει να ταυτίζεται με την Παλαιά Διαθήκη και τις ιστορίες για τις περιπέτειες των Ισραηλιτών πριν από τη γέννηση του Χριστού, ενώ αναφέρει κατά λέξη, για να δείξει την αντίθεση του Αγίου προς αυτήν την πολιτισμική-θρησκευτική κοσμοθεωρία: In the twenty-third year of his life he left the earthly, pagan king and his works, received the heavenly, eternal God and now sailed for Britain by God's command and accompanied by the Holy Spirit in the ship which lay ready for him; with him were barbarian strangers and pagans who worshipped many false gods.

Επιπλέον, στην διήγηση του Muirchú εντείνεται το στοιχείο της διάκρισης με τους τοπικούς μάγους να προβλέπουν πριν τον ερχομό του Αγίου, μια νέα τελείως διαφορετική (για τους ίδιους και τον κόσμο τους) μέλλουσα κατάσταση: ... repeatedly foretold by their magical arts that there would come to be a certain foreign practice like a kingdom, with some strange and troublesome doctrine; a practice brought from afar across the seas, proclaimed by a few, adopted by many and respected by all; it would overthrow kingdoms, kill kings who resisted, win over great crowds, destroy all their gods, and after driving out all the resources of their art it would reign for ever and ever. They also identified and foretold the man who would bring and urge this practice. Παρόμοιος είναι και ο φόβος τους, όταν καταφθάνει ο Άγιος, με μια ενδιαφέρουσα όμως αναφορά του Muirchú για τον ρόλο-σημαινόμενα της φωτιάς: O king, live for ever. This fire which we see and which was lit this night before one was lit in your house, that is, in the palace of Tara, will never be put out ever unless it is put out this night on which it has been lit; and what is more, it will

surpass all the fires of our practice; and he who lit the fire and the coming kingdom by which it was lit this night will overcome us all, and you, and will win over all the men of your kingdom, and all the kingdoms will yield to it, and it will fill all things and reign for ever and ever.

Στο πλαίσιο των αντιθέσεων Δρυίδων-Αγίου Πατρικίου, παλιού και νέου κόσμου, βρίσκεται και μια αναφορά, η οποία θυμίζει τη νίκη του Αποστόλου Πέτρου ενάντια στον Σίμωνα τον Μάγο: St. Patrick glared fiercely at him as he spoke, as once Peter did with Simon, and then, with strange power, he shouted aloud and confidently addressed the Lord: ‘O Lord, who can do all things and in whose power all things lie, who sent me here, may this impious man who blasphemes Your name be now carried up out of here and die without delay.’ At these words the wizard was carried up into the air and then dropped outside from above; he fell head-first and crashed his skull against a stone, was smashed to pieces and died before their eyes; and the heathen were afraid. Το παραπάνω χωρίο εστιάζει χαρακτηριστικά στη δαιμονική-κακή πλευρά των Δρυίδων, ενώ χαρακτηριστική είναι η δύναμη που αντλεί ο Άγιος από τον "Θώρακά" του (ονομαζόμενος και Fiad Faeth), που στην κυριολεξία είναι μια σωζόμενη Προσευχή του στον Κύριο απέναντι στις μαγείες των Δρυίδων και στον πόλεμο που του είχαν κηρύξει.

Σε αυτή την αντιθετική-ανταγωνιστική τροχιά βρίσκεται και ένα ακόμη σημείο στην διήγηση του Muirchú: After a little while the wizard said: ‘Let us perform signs on this great plain.’ And Patrick replied: ‘What signs?’ The wizard said: ‘Let us bring snow upon the land.’ And Patrick said: ‘I refuse to bring what is contrary to God’s will.’ And the wizard said: ‘I shall bring it in the sight of all.’ Then he began his magical spells and brought snow upon the whole plain, deep enough to reach men’s waists; and all saw and were amazed. Ο Άγιος Πατρίκιος δεν είναι ένας απλός θαυματοποιός προς τέρψιν των παρευρισκομένων, σε αντίθεση με τον Δρυίδα της αναφοράς. And the saint said: ‘Right, we can see this; now take it away.’ He said: ‘I cannot take it away before this time tomorrow.’ And the saint said: ‘You can do evil, and not good. It is not like that with me.’ Then he gave his blessing over the whole plain round about, and the snow disappeared quick as a flash, without any rain, clouds or wind. And the crowds shouted and were quite amazed and were filled with

remorse. Soon after, the wizard invoked demons and brought very thick darkness on the land as a sign; and they all muttered. And the saint said: ‘Drive away the darkness.’ But he could not. And the saint gave a blessing in prayer, and suddenly the darkness was driven away and the sun shone. And they all shouted aloud and gave thanks.

Έτσι, ενώ οι Δρυίδες συνδέονται με μια πιο βίαιη προσέγγιση του φυσικού κόσμου και είναι γνωστό ότι συμμετείχαν σε ανθρωποθυσίες,¹³ για να εξευμενίσουν τους αιμοχαρείς παγανιστές Θεούς τους,¹⁴ ο Άγιος Πατρίκιος κινείται με βάση την Αγάπη για τον άνθρωπο.

Ενδιαφέρον σε αυτή τη γραμμή αγάπης για τους συνανθρώπους του που καλείται να σώσει, παρουσιάζει και η μεταμόρφωση του Αγίου Πατρικίου σε ένα κατά τα άλλα παγανιστικό ζώο θυσίας, δηλαδή σε ελάφι¹⁵ στην διήγηση του Muirchú: the king, going a little way off, called St. Patrick over on some pretext, with the intention of killing him some way or other. But Patrick, aware of the wicked king’s thoughts, first blessed his companions (eight men and a boy) in the name of Jesus Christ, and came to the king. The king counted them as they approached, and immediately they disappeared clean out of the king’s sight; the heathen saw just eight deer with a fawn heading, as it were, for the wilds. And king Loegaire, saddened, frightened and humiliated, returned at dawn to Tara with the few survivors.

Αυτό, όμως, από ένα σημείο και μετά της διήγησης του Muirchú, φαίνεται να μπλέκεται, καθώς ο Άγιος Πατρίκιος περιγράφεται, ως ηγέτης που αντικαθιστά τους

¹³ Για το θέμα των ανθρωποθυσιών υπάρχει συζήτηση για την ιστορικότητά τους στο J. Borsje, *Human Sacrifice in Medieval Irish Literature* (Επιμ. J.N. Bremmer), Leuven 2007.

¹⁴ T.D. Kendrick, *Druids and Druidism*, New York 2003.

¹⁵ Ενδιαφέρον παρουσιάζει το άρθρο, σχετικά με την συστηματική λατρεία του ελαφιού στην αρχαία Καλιδονία, στο οποίο αναφέρεται το όνομα που είχαν δώσει οι Ρωμαίοι στην γεωγραφική περιοχή της Βρετανίας και της Σκωτίας, στο J. G. McKay, «The Deer-Cult and the Deer-Goddess Cult of the Ancient Caledonians». *Folklore*, (1932), 144-174.

Δρυίδες με μεγάλη επιτυχία, ακριβώς, επειδή μοιράζεται αρκετά παρόμοια χαρακτηριστικά μαζί τους. Γίνεται, δηλαδή, ένας ισχυρός μαχητής κατά των Δρυίδων, ένα υβρίδιο Αγίου και διαδόχου των 'aes dána' (των ανθρώπων της τέχνης-δεξιοτήτων) που μοιράζεται ορισμένα χαρακτηριστικά των αντιπάλων του για να τους ξεπεράσει. Έτσι, ο Άγιος Πατρίκιος παρομοιάζεται/παραλληλίζεται με Βιβλικές μορφές που ξεχώρισαν από τον λαό τους, παίζοντας τον ρόλο του διαμεσολαβητή προς τον Θεό (μειώνοντας κάπως-αλλά μην μπορώντας να μηδενίσει- το χάσμα των δύο κόσμων): So for three days and as many nights he was tossed at sea with the ungodly, like Jonah, and after that for the space of twenty-eight days he toiled through the wilderness, just as Moses did, though with a different significance; as the pagans almost collapsed from hunger and thirst, they grumbled, like the Jews. Και πάλι βαρύτητα δίνεται στο φυσικό στοιχείο, με παραλληλισμό που θυμίζει και αναφέρει ξεκάθαρα Βιβλικές μορφές του παρελθόντος.

Η αρχική φυγή του Αγίου από τη σκλαβιά της Ιρλανδίας διακρίνεται από την αγάπη για τον άνθρωπο-τους συνανθρώπους του και την θαυματουργική εμφάνιση τροφής και πάλι με τη μορφή ζώου θυσίας: He took pity on the band, he was troubled in spirit, was deservedly crowned, was magnified by God – he supplied them with an abundance of food from the herd of pigs sent him by God, just as Moses fed the Children of Israel from the flock of quails with God's help. There was also wild honey to succour them, as it once did John; however, instead of locusts pork had been substituted on account of those wicked pagans. But Patrick did not so much as taste this food, for it was a sacrificial offering, and he remained unharmed and neither hungry nor thirsty.

Ενδιαφέρον, επίσης, είναι το περιστατικό σύγκρισης του Αγίου με προσωπικότητες του παγανιστικού κόσμου, καθώς μετά την ξαφνική αρχική φυγή-απόδρασή του, επιστρέφει στην Ιρλανδία για να πληρώσει τα λύτρα απελευθέρωσης που δεν έδωσε στον παλιό του αφέντη του, ονομαζόμενο Milliuc, ο οποίος χαρακτηρίζεται ως σκληρός και ο οποίος, όταν μαθαίνει ότι ο Άγιος επιστρέφει μετά την αρχική φυγή του, φοβούμενος ότι πηγαίνει για να τον εκχριστιανίσει, αυτοκτονεί στις φλόγες, πράγμα που υπογραμμίζει το χάσμα των δύο κόσμων, της κακίας και του δόλου από τη μια μεριά και της καλοσύνης του Αγίου από την άλλη.

Στην ίδια γραμμή διαφοροποίησης, ανάμεσα στη χριστιανική και προχριστιανική οπτική είναι και η αναφορά του Muirchú στην εκδίωξη από το νησί των φιδιών, τα οποία και αναφέρονται αλληγορικά-μεταφορικά, αλλά και κυριολεκτικά στους Δρυίδες (με τη λέξη ‘nathair’ να ξεχωρίζει ακόμη και σήμερα στο φίδι-δράκο, το οποίο οι Δρυίδες είχαν, ως σύμβολο, σε κηρύκειο δύο φιδιών, που αγκαλιάζουν το ένα το άλλο) και την έναρξη του ‘τέλους εποχής’, που σηματοδοτεί η δράση του Αγίου Πατρικίου.¹⁶

Τέλος, παρά τις όποιες διαφοροποιήσεις του Αγίου με τους Δρυίδες, υπάρχουν παραδείγματα που υποστηρίζουν τους κοινούς δεσμούς των δύο κόσμων και που αφορούν καθαρά χριστιανικά μυστήρια, όπως αυτού της Βάπτισης, η οποία διενεργούνταν και πριν από την άφιξη του Χριστιανισμού ως μια τελετή ονοματοδοσίας και σύνδεσης με τους Θεούς.¹⁷ Ακόμη το Beltan festival, το οποίο αποτελεί μια παγανιστική γιορτή της άνοιξης (περίπου στις αρχές του Μάιου) φαίνεται να σχετίζεται και να αντικαθίσταται/συμπίπτει χρονικά με το χριστιανικό Πάσχα. Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι οι Δρυίδες πίστευαν και ενστερνίζονταν μια, παρόμοια με τον Χριστιανισμό αντιμετώπιση του θανάτου, δηλαδή στο ‘άφθαρτο της ανθρώπινης ψυχής’, το οποίο, σύμφωνα με την πεποίθησή τους, περνά απλώς στο θάνατο από τη μια κατοικία στην άλλη με την μορφή, όμως, της μετεμψύχωσης, όπως ανέφερε ο Ιούλιος Καίσαρας.¹⁸

4.Συμπέρασμα

Στο ερώτημα, λοιπόν, αν ο Άγιος Πατρίκιος και ο μετέπειτα Χριστιανισμός στην Ιρλανδία πρέπει ή όχι να θεωρηθεί μια Δρυϊδική συνέχεια, δεν υπάρχει ξεκάθαρη απάντηση, αλλά σίγουρα μπορεί να υποστηριχθεί η ύπαρξη ισχυρών αλληλεπιδράσεων.

¹⁶Το (ανοικτής πηγής αναρτημένο στο διαδίκτυο) βιβλίο θεωρείται από τα κλασικά και αποτελεί ένα από τα πρώτα που εκδόθηκαν: J. Bonwick, *Irish Druids and old Irish religions*, London 1894.

¹⁷Έχει υποστηριχθεί σχετικά από τον ερευνητή Hutton.

¹⁸Όπως παρουσιάζεται από τον ίδιο τον Ιούλιο Καίσαρα.

Ο Άγιος Πατρίκιος στην αυτοβιογραφία-Εξομολόγησή του τονίζει με ταπεινότητα τη δύναμη που λαμβάνει από τον Θεό, δείχνοντας και διδάσκοντας και τους άλλους προς την ίδια κατεύθυνση, σε μια απομακρυσμένη γεωγραφική περιοχή, όπως αυτή της Ιρλανδίας (θα λέγαμε ‘έως έσχάτου τής γῆς’), ενώ η μεταγενέστερη βιογραφία του Αγίου Πατρικίου από τον Muirchú τονίζει την αυτόνομη δράση και τον ανεξάρτητο ρόλο του ίδιου του Αγίου, ως προς τα θαύματα. Ο Άγιος Πατρίκιος, αν και προέρχεται και ο ίδιος από το ίδιο πολιτισμικό πλαίσιο (μιας και η μεταστροφή του στον Χριστιανισμό και η φλόγα της πίστης ενδυναμώνεται κυρίως κατά τη διάρκεια της αιχμαλωσίας του), διαχωρίζεται από την ειδωλολατρική κουλτούρα γύρω του¹⁹. Η διαφοροποίηση αυτή, μάλιστα, φαίνεται από την ικανότητά του να ξεπεράσει τις δυσκολίες και την αντίσταση των Δρυίδων,²⁰ να παρουσιάζει, όμως, ιδιότητες παρόμοιες με εκείνες ενός Δρυίδα και πλήθος κοινών σημείων με τις παγανιστικές πεποιθήσεις,²¹ πιθανώς σε μια προσπάθεια των μεταγενέστερων κυρίως λογίων και Ιεραποστόλων να υποστηρίξουν ή/και να ενσωματώσουν το νέο στοιχείο της Χριστιανικής Θρησκείας στον δικό τους κόσμο.

Παρόλο που η μορφή του Αγίου αποδυναμώνει, κατά κάποιο τρόπο, την παράδοση των Δρυίδων, δεν επισκιάζει τον προηγούμενο πολιτισμό του χώρου και της εποχής στην οποία κλήθηκε να διαδώσει τον Χριστιανισμό,²² αφού την ενσωματώνει με ποικίλους τρόπους. Έτσι, μπορεί οι Δρυίδες να παρουσιάζουν

¹⁹ Για την διάχυτη επίδραση των Κελτών στην Κεντρική και κυρίως Βόρεια Ευρώπη υπάρχουν στοιχεία που τους συνδέουν από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα ως ένα συνεχές: J. Haywood, *The Celts: Bronze Age to New Age*, Edinburg 2004.

²⁰ Παρουσιάζονται οι μυστικιστικές ιδέες που επένδυσαν τον κελτικό πολιτισμό: L. Spence, *The Magic Art in Celtic Britain*, New York 1999.

²¹ Για μια περιγραφή της αλληλεπίδρασης του Αγίου Πατρικίου και των Δρυίδων με βάση και άλλες λογοτεχνικές πηγές του μεσαίωνα στο J. Carey, «Saint Patrick, the Druids, and the End of the World». *History of Religions* (1996), 42-53.

²² Για μια σύντομη ιστορική παράθεση των κυριότερων ιστορικών γεγονότων της μεσαιωνικής Ιρλανδίας, στο B. Smith, *The Cambridge History of Ireland: Volume 1, 600–1550*. Cambridge 2018.

ομοιότητες καθώς και διαφορές με τους μεταγενέστερους Επισκόπους, αλλά η ίδια η μορφή του Αγίου Πατρικίου αποτελεί μια εξέχουσα και ανεπανάληπτη ιστορική οντότητα, που, με την δυναμική της, βοήθησε στο πέρασμα από την μια εποχή στην επόμενη, αλλάζοντας, καθοριστικά, την πορεία των πραγμάτων μέσω του λόγου και του έργου του.²³

Βιβλιογραφία

Πηγές στα ελληνικά

Πλατανιάς, Δ. (2004). *Οι μυθολογίες του κόσμου*, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.

Πηγές στα αγγλικά

Bonwick, J. (1984). *Irish Druids and old Irish religions*, London 1894.

Borsje, J. (2007). *Human Sacrifice in Medieval Irish Literature* (Ed.). J.N. Bremmer), Leuven.

Caesar, J. (1898). *De Bello Gallico: Books I-VII*, (Επιμ. E. Hoffmann), Vienna.

Carey, J. (1996). Saint Patrick, the Druids, and the End of the Worl. *History of Religions*, 42-53.

Chadwick, N. K. (1997). *The Druids*, Cardiff.

Edel, D. (2001). *The Celtic West and Europe: Studies in Celtic Literature and the Early Irish Church*, Portland.

Ellis, P.B., & Tremayne, P. (1994). *The Druids*, Constable.

²³ Για τις ομοιότητες του Χριστιανισμού με τον παγανιστικό κόσμο της Δύσης και τους οπτικούς και λεκτικούς τρόπους ενσωμάτωσης της νέας θρησκείας στην προϋπάρχουσα παράδοση, ενδιαφέρον έχει η αναφορά: M. W. Herren & S. A. Brown, *Christ in Celtic Christianity: Britain and Ireland from the Fifth to the Tenth Century*, New York 2002.

- Freeman, P. (2014). *The World of Saint Patrick*, Oxford.
- Granger, R., & Ripperger, H. (1969). *The Golden Legend of Jacobus de Voragine*, New York.
- Haywood, J. (2004). *The Celts: Bronze Age to New Age*, Edinburg.
- Herren, M. W., & Brown, S. A. (2002). *Christ in Celtic Christianity: Britain and Ireland from the Fifth to the Tenth Century*, New York.
- Hood, A. B. (1978). *St. Patrick, his writings and Muirchu's life*, Chichester.
- Hughes, K. (1980). *The Church in Early Irish Society*, London.
- Hutton, R. (1993). *The Pagan Religions of the Ancient British Isles*, Cambridge.
- Kendrick, T.D. (2003). *Druids and Druidism*, New York.
- Laing, L., & Laing, L. R. (2006). *The Archaeology of Celtic Britain and Ireland: C. AD 400-1200*, Cambridge.
- Mac Mathúna, L. (1999). Irish Perceptions of the Cosmos», *Celtica* , 174–187.
- McKay, J. G. (1932). The Deer-Cult and the Deer-Goddess Cult of the Ancient Caledonian. *Folklore*, 144-174.
- Muirchú Moccu Maethéni', (2006). *'Vita Sancti Patricii': Life of Saint Patrick*, Dublin.
- Piggott, S. (1968). *The Druids*, New York.
- Skinner, J. (2010). *The Confession of Saint Patrick: The Classic Text in New Translation*, New York.
- Smith, B. (2018). *The Cambridge History of Ireland: Volume 1, 600–1550*. Cambridge.
- Spence, L. (1999). *The Magic Art in Celtic Britain*, New York.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Κωνσταντίνος Γιαννούλης έχει καταγωγή από την Δράμα. Έχει λάβει πρώτο πτυχίο από την Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία Θεσσαλονίκης (ΑΕΑΘ). Στη συνέχεια φοίτησε μετά από κατατακτήριες εξετάσεις στο τμήμα Θεολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης από το οποίο αποφοίτησε με βαθμό Άριστα. Πρόσφατα ολοκλήρωσε το Διδρυματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, με τίτλο «Ελλάδα Εκκλησιαστική Ιστορία και πολιτισμός» με βαθμό Άριστα. Έχει λάβει μέρος σε διεθνή συνέδρια και ημερίδες με ανακοινώσεις, καθώς και στη συγγραφή άρθρων και κεφαλαίων σε διεθνείς εκδοτικούς οίκους. Μία από τις θεματικές που έχει πρόσφατα ασχοληθεί με εμπειρική έρευνα, πέρα από την ιστορία και τη σύνδεσή της με την θρησκεία, αφορά την επίδραση της πνευματικότητας στην ψυχική υγεία των ηλικιωμένων κατά τη διάρκεια και μετά την πανδημία COVID-19.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Βαΐτσα Γιαννούλη είναι μεταδιδακτορική ερευνήτρια στο Τμήμα Ιατρικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ενώ έχει υπάρξει εξωτερική συνεργάτης και επισκέπτης ερευνήτρια σε πλήθος ιδρυμάτων του εξωτερικού, όπως το University of Oxford, University of Cambridge, Wayne State University, Bulgarian Academy of Sciences, University of Tübingen και το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Το ερευνητικό, συγγραφικό και κλινικό της έργο εστιάζει σε θέματα γνωστικής ψυχολογίας, νευροψυχολογίας, γηροψυχολογίας, μεθοδολογίας έρευνας και στη σύνδεση των νευροεπιστημών με τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Έχει λάβει πλήθος υποτροφιών και ερευνητικών βραβείων για διεξαγωγή έρευνας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.